

Valstybinio audito ataskaita

ŠVIETIMO STEBĖSENA

2016 m. lapkričio 30 d. Nr. VA-P-50-4-26

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SĄVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>5</u>
IŠVADOS	6
REKOMENDACIJOS	7
<u>IŽANGA</u>	<u>9</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>10</u>
1. <u>Ne visos švietimo stebėseną atliekančios įstaigos vykdo pavestą stebėseną, tobulintinas ir jų veiklos koordinavimas</u>	<u>10</u>
2. <u>Pagrįstiems sprendimams dėl tobulinimo priimti trūksta įvairių švietimo sistemos duomenų</u>	<u>12</u>
2.1. Nepatvirtinti visi veiksmingai stebėsenai reikalingi kiekybiniai rodikliai, o dalis patvirtintųjų nestebimi ir neatnaujinami	12
2.2. Kokybinei stebėsenai vykdyti reikalingi tyrimai ir veiklos neplanuojami ir nevykdomi tinkamai, o jų rezultatais pasinaudojama per mažai	14
2.2.1. Standartizuotuose mokinių pasiekimų vertinimuose dalyvauja ne visos savivaldybės ir mokyklos, duomenys nekaupiami ir viešai neprieinami, neturima išsamios informacijos sprendimams dėl ugdymo kokybės priimti	16
2.2.2. Visų mokyklų išorinis vertinimas turėjo būti atliktas iki 2014 m., tačiau iki šiol neįvertinta 55 proc. mokyklų	18
2.2.3. Nevykdoma profesinio mokymo ir ikimokyklinio ugdymo kokybės stebėseną	19
2.2.4. Ne visi švietimo stebėsenos tyrimų rezultatai lengvai prieinami viešai, nesudaromos tinkamos sąlygos jais pasinaudoti	20
<u>PRIEDAI</u>	<u>22</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Švietimo stebėseną – tai nuolatinė švietimo būklės ir kaitos analizė, vertinimas, prognozavimas¹.

Bendrasis ugdymas – pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, vidurinis ugdymas².

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas³.

Rodiklis – kiekybinis dydis arba kokybinis požymis, iš kurio sužinoma planuoti, valdyti ir kontroliuoti reikalinga informacija, galinti padidinti valdymo veiksmingumą⁴.

Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas – formuojamasis mokykloje vykstančių procesų vertinimas, teikiantis informaciją, reikalingą mokyklos veiklai koreguoti ir jos rezultatams gerinti.

Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimas – sistemingas veiklos ir rezultatų naudingumo tyrimas, padedantis nustatyti, kaip pasiekiami mokyklos strateginio plano, metinės veiklos programos tikslai ir kokius tikslus mokykla gali kelti į ateitį⁵.

Standartizuoti mokinių pasiekimų vertinimai (diagnostiniai ir standartizuoti testai) – vertinimo įrankiai, kurių tikslas – sudaryti sąlygas mokykloms ir mokytojams savarankiškai ir objektyviai įvertinti savo mokinių mokymosi pasiekimus, rinkti grįžtamojo ryšio informaciją, reikalingą ugdymo kokybei ir vadybai gerinti⁶.

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai – šalies mastu Švietimo ir mokslo ministerijos įgaliotų institucijų rengiami ir vykdomi bendrąjį ugdymą teikiančių mokyklų mokinių mokymosi pasiekimų tyrimai, kurių rezultatai naudojami reguliariai švietimo būklės stebėsenai atlikti ir tobulinti.

PUPP – pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas.

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) – tarptautinis penkiolikmečių tyrimas, organizuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD).

TIMSS (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study*) – tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas, inicijuotas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (angl. *International Association of the Evaluation of Educational Achievement*, IEA).

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 įstatymo Nr. XI-128 redakcija), 2 str. 31 d.

² Ten pat, 2 str. 2 d.

³ Ten pat, 2 str. 17 d.

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 10 p.

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009-03-30 įsakymu Nr. ISAK-607 patvirtintos Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos.

⁶ Prieiga per internetą: <http://www.nec.lt/342/>.

PIRLS (angl. *Progress in International Reading Literacy Study*) – tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas, organizuojamas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (angl. *International Association of the Evaluation of Educational Achievement*, IEA).

ICCS (angl. *International Civic and Citizenship Education Study*) – tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas, organizuojamas Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (angl. *International Association of the Evaluation of Educational Achievement*, IEA).

TALIS (angl. *Teaching and Learning International Survey*) – tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas, organizuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD).

PIAAC (angl. *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) – tarptautinis suaugusiųjų kompetencijų tyrimas, organizuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD).

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema.

PAKIS – pasirenkamojo vaikų švietimo informacinė sistema.

SANTRAUKA

Švietimo stebėseną yra vienas svarbiausių švietimo politikos formavimo įrankių. Jos paskirtis – atlikti analizę: detaliai išnagrinėti esamą švietimo situaciją, pasiūlyti jos tobulinimo alternatyvų, priimti pagrįstus sprendimus ir vykdyti švietimo bei mokslo kokybę laiduojantį valdymą. Sistemingai ir koordinuotai vykdoma stebėseną ypač svarbi, padeda laiku nustatyti problemas ir jas spręsti, sutaupo lėšų ir laiko, nes pakeičia inspektavimu pagrįstą priežiūrą.

Švietimo įstatyme nurodyta⁷, kad valstybės švietimo stebėseną, vadovaudamosi švietimo ir mokslo ministro patvirtintais švietimo stebėsenos rodikliais ir jo nustatyta tvarka, vykdo Švietimo ir mokslo ministerija bei kitos švietimo ir mokslo ministro įgaliotos įstaigos, savivaldybių administracijos, mokyklos. Švietimo ir mokslo stebėseną organizuojama ir vykdoma valstybės, savivaldybės ir švietimo įstaigos lygmenimis⁸.

Švietimo stebėsenai organizuoti ir atlikti 2013–2015 m. panaudota 16,5 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų. Audito metu surinkome duomenis, kad įgyvendinant ES paramos 2007–2013 m. projektus su švietimo stebėseną susijusioms veikloms vykdyti panaudota dar 57,4 mln. Eur.

Nepaisant to, kad Lietuvoje nuolat įgyvendinamos švietimo kokybės gerinimo priemonės, mokinių mokymosi pasiekimai išlieka žemesni nei EBPO šalių vidurkis. Be to, neužtikrinama vienoda visų besimokančiųjų ugdymo kokybė, išlieka dideli skirtumai tarp ugdymo kokybės kaime ir mieste. Švietimo ir mokslo ministerija neturi duomenų apie atskiras švietimo sritis, reikalingų priimti sprendimus dėl sistemos tobulinimo; tai mus ir paskatino atlikti auditą.

Auditą atlikome numatę tikslą – įvertinti, ar valstybės lygmens švietimo stebėseną ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo srityse organizuojama ir atliekama rezultatyviai: ar kaupiami duomenys, reikalingi pagrįstiems švietimo politikos sprendimams priimti ir vykdyti švietimo kokybę lemiantį valdymą, ar visuomenei prieinami švietimo stebėsenos rezultatai.

Auditavome 2013–2015 metų duomenis ir, siekdami išsamaus vertinimo, analizuodami tendencijas ir pokyčius, naudojome ir kitų metų duomenimis.

Audito išvadas suformulavome išnagrinėję nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius švietimo stebėseną, jos koordinavimą, stebėseną atliekančių įstaigų darbą reglamentuojančius dokumentus, lėšų panaudojimo ataskaitas, išanalizavę įvairių tarptautinių ir šalies tyrimų duomenis ir užsienio šalių praktiką.

Nustatėme, kad švietimo stebėseną neapima visos sistemos, todėl trūksta duomenų pagrįsti sprendimus dėl švietimo tobulinimo:

- švietimo stebėsenoje dalyvaujančių institucijų veikla stebėsenos srityje planuojama ir koordinuojama nepakankamai, todėl jos nevykdo visų priskirtų švietimo stebėsenos funkcijų;
- nekaupiami ir nestebimi visi numatyti kiekybiniai (statistiniai) ir kokybiniai (atlikti kokybiniai tyrimai ir susijusios projektinės veiklos) duomenys, reikalingi švietimo politikai formuoti ir ugdymo kokybei bei mokinių pažangai užtikrinti.

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 įstatymo Nr. XI-1281 redakcija), 53 str. 2 d.

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 14 p.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje pažymima, kad labai silpnai išplėtota kokybės kultūra visais švietimo lygmenimis. Todėl reikia plėtoti tokią kultūrą, kai tyrimai, vertinimai yra nukreipiami į tai, kad atsirastų įrodymais, patirtimi ir žinojimu grįsta lyderystė, nuolatinis tobulinimas ir aukštos kokybės siekis⁹. Tačiau auditas parodė, kad šiuo metu įvertinta tik 45 proc. formaliojo ugdymo mokyklų, nors visos turėjo būti įvertintos iki 2014 metų. 2013 m. planuota sukurti ikimokyklinio ugdymo kokybės vertinimo sistemą, tačiau tai nepadaryta. Taip pat 2008–2015 m. laikotarpiu buvo skirta 2,2 mln. Eur sukurti ir įdiegti bendrą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą, tačiau profesinio mokymo kokybės vertinimas nevykdomas. Be to, mokinių pasiekimų standartizuotų vertinimų sistemai sukurti ir įdiegti iš ES paramos lėšų 2008–2015 m. buvo skirta 3,4 mln. Eur. Nors minėta sistema sukurta ir išbandyta, tačiau ne visos mokyklos nuolat dalyvauja vertinant mokinių pasiekimus, nes vertinimas nėra privalomas.

Mūsų nuomone, švietimo kokybės stebėsenos duomenų trūkumas nesukuria tinkamų sąlygų laiku priimti pagrįstus sprendimus, reikalingus švietimo kokybės tobulinimui.

2016 m. kovo 1 d. Švietimo ir mokslo ministerijai išsiuntėme raštą dėl formaliojo ugdymo mokyklų įvertinimo paspartinimo: prašėme nedelsiant imtis priemonių, kad būtų rezultatyviau atliekamas mokyklų išorinis vertinimas, apie priimtus sprendimus informuoti Valstybės kontrolę.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Tinkamai įgyvendinus pateiktas rekomendacijas, būtų sukurta veiksminga, tinkamai koordinuojama švietimo stebėsenos sistema, padedanti užtikrinti įrodymais grįstą kokybės siekiančią švietimo politiką ir valdymą, o jos rezultatai būtų prieinami visuomenei.

IŠVADOS

Užtikrinti veiksmingesnę valstybės lygmens švietimo stebėseną ir efektyvesnę tam skiriamų lėšų panaudojimą trukdo tai, kad:

1. Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupė tinkamai neatliko švietimo stebėsenos koordinavimo funkcijų, nes:
 - 1.1. neužtikrino, kad būtų stebimi 6 iš 49 (12 proc.) jau patvirtintų valstybės (strateginių) švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklių (2.1 poskyris);
 - 1.2. neužtikrino, kad būtų parengti ir patvirtinti taktiniai stebėsenos rodikliai (2.1 poskyris);
 - 1.3. neteikė išvadų ar siūlymų dėl didelės apimties ir brangių duomenų rinkimo ir tyrimų atlikimo, reikalingo užtikrinti efektyvų ir ekonomišką lėšų panaudojimą (1 skyrius ir 2.2 poskyris);
 - 1.4. nekoordinavo ir neprižiūrėjo, kaip švietimo ir mokslo stebėseną vykdo ir organizuoja skirtingos institucijos (1 ir 2 skyriai).

Tinkamai nekoordinuojant švietimo stebėsenos, šiame procese dalyvaujančios įstaigos nevykdė visų joms priskirtų švietimo stebėsenos funkcijų (1 skyrius), o Švietimo ir mokslo ministerija neturi visų duomenų, reikalingų priimti strateginius sprendimus.

2. Neužtikrinama, kad būtų kaupiami ir stebimi kokybiniai duomenys, kurie reikalingi švietimo politikai formuoti ir ugdymo kokybei bei mokinių pažangai užtikrinti, nes:

⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimas Nr. XII-745, 12.4 p.

- 2.1. mokinių pasiekimų standartizuotų vertinimų sistemai sukurti ir įdiegti iš ES paramos lėšų 2008–2015 m. skirta 3,4 mln. Eur. Sistema sukurta ir išbandyta, tačiau ne visos mokyklos dalyvauja vertinant mokinių pasiekimus (2016 m. dalyvavo 74 proc.), tyrimų rezultatai nekaupiami ir viešai neprieinami. Todėl ne visada galima stebėti mokinių pasiekimų kiekvienoje mokykloje tendencijas ir planuoti jų gerinimo priemones (2.2.1 skirsnis);
 - 2.2. mokyklų išorinis vertinimas atliekamas nerezultatyviai, nes iki šiol neįvertinta 55 proc. mokyklų (visos turėjo būti įvertintos iki 2014 metų), todėl ne visos mokyklos skatinamos tobulėti siekiant geresnės ugdymo (-si) kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų (2.2.2 skirsnis);
 - 2.3. panaudojus ES lėšas (2,2 mln. Eur) buvo sukurtos reikalingos priemonės ir sudarytos kryptingo profesinių mokyklų vertinimo prielaidos, tačiau šalies mastu nepradėta vykdyti profesinio mokymo kokybės stebėseną. Ji leistų nuolat gerinti įstaigų veiklos rezultatus: didinti profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams, efektyviau panaudoti finansinius ir kitus išteklius, padėtų absolventams įsidarbinti (2.2.3 skirsnis);
 - 2.4. tyrimais įrodytas ikimokyklinio ugdymo teigiamas poveikis mokinių pasiekimams. Planuota iki 2013 m. sukurti ir pradėti taikyti ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistemą, tačiau tai nepadaryta, todėl neturima duomenų, reikalingų priimti pagrįstus sprendimus kokybei ikimokyklinio ugdymo srityje pagerinti (2.2.3 skirsnis).
3. Vienoje vietoje nekaupiami ir neviešinami su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatai, todėl sudaromos galimybės dubliuoti skirtingų įstaigų užsakymu atliekamus tyrimus ir neefektyviai panaudoti lėšas bei nesudaromos sąlygos pasinaudoti visais stebėsenos rezultatais (2.2.4 skirsnis).

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgdami į audito metu nustatytus dalykus, rekomenduojame:

Švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Tobulinti švietimo stebėsenos koordinavimą ir organizavimą (1, 2 ir 3 išvados):
 - 1.1. Imtis priemonių dėl stebėsenoje dalyvaujančių institucijų veiksmų ir sprendimų koordinavimo ir kitų Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupei numatytų funkcijų vykdymo.
Tai leistų užtikrinti sistemingą ir rezultatyvų koordinavimą, būtų sudarytos sąlygos efektyviau atlikti švietimo stebėseną, o sistema būtų aiškesnė.
 - 1.2. Periodiškai suderinti ir rengti švietimo stebėsenos kokybinių tyrimų ir su švietimo stebėseną susijusių projektinių veiklų planą.
 - 1.3. Vienoje vietoje skelbti visų su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatus.

Tinkamai derinant visas su stebėseną susijusias iniciatyvas, būtų išvengta veiklos ir produktų dubliavimo, būtų efektyviau ir ekonomiškiau naudojamos lėšos. Taip būtų sudarytos sąlygos sutelkti turimus išteklius kryptingai aktualiausių švietimo sričių stebėsenai ir užkirsti kelią

užsakomųjų tyrimų dubliavimui, o suinteresuotiems vartotojams būtų suteiktos galimybės susipažinti su švietimo stebėsenos rezultatais ir jais pasinaudoti.

2. Tobulinti kiekybinės švietimo stebėsenos vykdymą orientuojantis į rezultatus (1.1 ir 1.2 išvados):
 - 2.1. Peržiūrėti valstybės (strateginius) švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklius ir juos atnaujinti, įvertinus jų stebėsenos galimybes ir paskirtį.
 - 2.2. Užtikrinti, kad nustačius poreikį būtų patvirtinti taktiniai stebėsenos rodikliai. Turint visus reikalingus ir patikimus kiekybinius duomenis būtų galima tinkamai stebėti švietimo sistemos pokyčius.
3. Parengti ir patvirtinti ilgalaikį mokyklų vertinimo vykdymo planą, jame numatyti vertinamų mokyklų skaičių ir lėšas (2.2 išvada).
Įvertinus visas mokyklas, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų informaciją, kuria remdamasi galėtų imtis veiksmų mokinių pažangai ir ugdymo kokybei užtikrinti.
4. Įpareigoti bendrojo ugdymo mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančias institucijas kartu su mokyklomis parengti ugdymo kokybės gerinimo planus, naudojant išorinio mokyklų veiklos kokybės vertinimo duomenis ir/arba standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimų ir tyrimų rezultatus. Taip pat periodiškai vertinti ir viešinti kaip įgyvendinami šie planai. (2.1 išvada).
Tai sudarytų sąlygas užtikrinti mokymo kokybę, teikti individualią pagalbą mokiniui ir siekti mokinių pažangos, kaupiamus duomenis naudoti atliekant mokytojų ir mokyklų vadovų darbo vertinimą ir mokyklų išorinį vertinimą. Tėvai turėtų reikalingą informaciją rinkdamiesi mokyklas, tai padėtų optimizuoti mokyklų tinklą.
5. Įteisinti ir periodiškai atlikti profesinio mokymo kokybės vertinimą, kuris leistų teikėjams nuolat gerinti veiklos rezultatus, didintų profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams (2.3 išvada).
6. Sukurti ir įdiegti ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistemą, kuri sudarytų sąlygas laiku priimti įrodymais pagrįstus sprendimus, kad būtų galima patobulinti kokybę ikimokyklinio ugdymo srityje (2.4 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti 1 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.

IŽANGA

Valstybės švietimo ir mokslo stebėseną yra švietimo ir mokslo stebėsenos subjektų vykdoma nuolatinė švietimo ir mokslo būklės bei kaitos analizė, vertinimas, prognozavimas, reikalingų duomenų rinkimas. Ji apima rinkimą duomenų apie švietimą ir mokslą: ikimokyklinį, priešmokyklinį, bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, aukštąjį mokslą, suaugusiųjų mokymą, neformalųjį vaikų švietimą, mokslo veiklą¹⁰.

Pasirinkome vertinti švietimo stebėsenos organizavimą ir vykdymą valstybės lygmeniu kai kuriose švietimo srityse (žr. 1 pav.).

1 pav. Švietimo sritys, kuriose vertinome švietimo stebėsenos organizavimą ir vykdymą

*Sritis, kurioje nevertinome švietimo stebėsenos organizavimo ir vykdymo

Šaltinis – Valstybės kontrolė.

Vienas iš Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos tikslų – įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną¹¹. Todėl siekiant įgyvendinti kokybę lemiančią švietimo politiką įvairiose švietimo srityse, svarbu vykdyti švietimo stebėseną, kurios rezultatai būtų panaudojami veiksmingai kokybės užtikrinimo sistemai suformuoti ir jos įgyvendinimui visais lygmenimis (valstybės, savivaldybės ir mokyklos) numatyti.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹² ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹³. Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito metu naudoti pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai pateikiami 2 priede.

¹⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 1 p.

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategija, 13.2 p.

¹² Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2015-10-23 įsakymo Nr. V-213 redakcija).

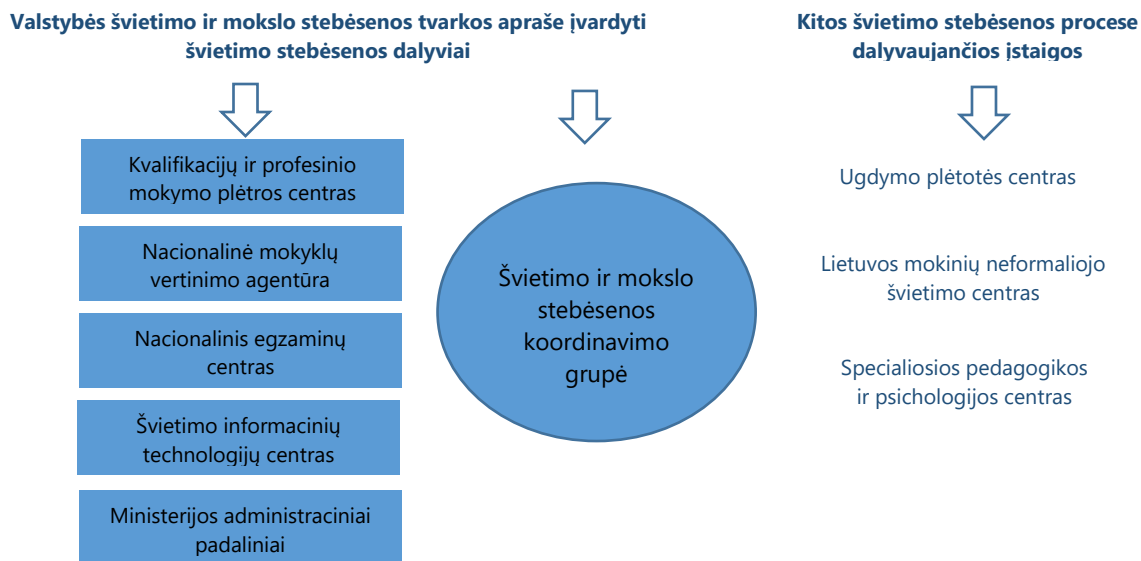
¹³ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>.

AUDITO REZULTATAI

1. NE VISOS ŠVIETIMO STEBĖSENĄ ATLIEKANČIOS ĮSTAIGOS VYKDO PAVESTĄ STEBĖSENĄ, TOBULINTINAS IR JŲ VEIKLOS KOORDINAVIMAS

Už valstybės lygmens švietimo ir mokslo stebėsenos organizavimą ir vykdymą yra atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija ir jos įgaliotos institucijos: Švietimo valdymo informacinės sistemos tvarkytojas Švietimo informacinių technologijų centras, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, Nacionalinis egzaminų centras, ministerijos administraciniai padaliniai. Vykdam švietimo stebėseną valstybės lygmeniu dalyvauja ir papildomos (iš dalies stebėsenoje dalyvaujančios) įstaigos – Ugdymo plėtotės centras, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras ir Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Švietimo ir mokslo stebėsenos veikloms koordinuoti švietimo ir mokslo ministras tvirtina Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupę¹⁴ (žr. 2 pav.).

2 pav. Švietimo stebėsenos procese dalyvaujančios įstaigos ir institucijos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas.

Išsamesnė informacija apie valstybės lygmens švietimo stebėsenos vykdyme dalyvaujančias institucijas ir įstaigas ir joms priskirtas funkcijas¹⁵ pateikta 3 priede. Šioms stebėseną vykdančioms įstaigoms išlaikyti 2013–2015 m. buvo skirta 14,1 mln. Eur biudžeto lėšų.

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 16 p.

¹⁵ Ten pat, 18 ir 19 p.

Laikėmės nuostatos, kad švietimo stebėseną valstybės lygmeniu organizuojama tinkamai, kai jos vykdymas koordinuojamas ir prižiūrimas taip, kaip reglamentuota, ir visos atliekant stebėseną dalyvaujančios įstaigos vykdo joms priskirtas švietimo stebėsenos funkcijas.

Įsakyme¹⁶ Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupei priskirtos šios svarbios koordinavimo funkcijos: prižiūrėti, kaip vykdo ir organizuoja stebėseną skirtingos institucijos, ir koordinuoti jų veiklą; svarstyti ir teikti stebėsenos rodiklių sąrašo projektus bei siūlymus dėl jo atnaujinimo; teikti išvadas ir siūlymus dėl didelės apimties ir brangių duomenų rinkimo ir tyrimų atlikimo.

Nustatėme, kad grupė tinkamai neatliko švietimo stebėsenos koordinavimo funkcijų. Grupė buvo patvirtinta 2012 metais ir jos sudėtis atnaujinta keletą kartų, tačiau pirmasis posėdis įvyko tik 2015 m. kovo mėn., todėl daugiau nei dvejus metus funkcijos iš viso nebuvo vykdomos. Pastebėtina, kad nėra patvirtintų grupės darbo reglamento ar nuostatų, todėl neaišku, kaip organizuojamas jos darbas.

Dviejų vykusių posėdžių metu Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupė svarstė¹⁷ klausimus dėl šiuo metu nestebimų valstybės (strateginių) švietimo stebėsenos rodiklių ir galimybės jų atsisakyti. Buvo nutarta atnaujinti valstybės (strateginių) švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą, tačiau audituojamu laikotarpiu to padaryta nebuvo, o neskaičiuojamų rodiklių nuspręsta neatsisakyti, nors juos stebėti šiuo metu nėra galimybių. Taip pat grupė nė karto neteikė išvadų ar siūlymų dėl didelės apimties ir brangių duomenų rinkimo ir tyrimų atlikimo, nekoordinavo ir neorganizavo stebėseną atliekančių skirtingų institucijų veiklos.

Tinkamai nekoordinuojant švietimo stebėsenos, ją atliekančios skirtingos šiame procese dalyvaujančios įstaigos nevykdo visų joms priskirtų švietimo stebėsenos funkcijų. Pavyzdžiui, Ugdymo plėtotės centras nurodė, kad jo nuostatuose įvardyta sisteminga ugdymo procesų Lietuvoje stebėseną nėra pagrindinė centro funkcija, todėl jos nevykdo.

Pasitaiko atvejų, kai stebėseną vykdo įstaigos, kurioms ši funkcija nepriskirta. Švietimo aprūpinimo centrui nėra priskirtos švietimo stebėsenos funkcijos. Nepaisant to, jis atliko įvairių kitoms įstaigoms arba ministerijos padaliniams priskirtų švietimo sričių tyrimus.

Pavyzdys, kaip įstaiga, kuriai nėra priskirtos stebėsenos funkcijos, vykdo kitoms įstaigoms priskirtų švietimo sričių stebėseną

Švietimo aprūpinimo centras vykdė institucinio ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi sąlygų kaitos savivaldybėse tyrimą, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermės tyrimą, galimybių studiją „12–14 metų mokinių mokymo (si) didaktinės problemos ir jų sprendimo galimybės“ ir kt.

Pokyčiai audito metu

Audito metu Švietimo ir mokslo ministerija peržiūrėjo stebėseną vykdančių institucijų funkcijas bei atliko veiklos ir kompetencijų konsolidavimą.

Taip pat tinkamai nekoordinuojant švietimo stebėsenos vykdymo neužtikrinama, kad būtų naudojami sukurti švietimo stebėsenos įrankiai.

¹⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 17 p.

¹⁷ Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupės 2015-03-02 ir 2016-02-10 posėdžių protokolai.

Sukurtų, bet nepanaudotų švietimo stebėsenos įrankių pavyzdys

Siekiant tobulinti Lietuvos pasirenkamojo (neformaliojo) vaikų švietimo sistemą, gerinti jo prieinamumą ir veiklos įvairovę, buvo sukurta informacinė sistema PAKIS, kurią šiuo metu administruoja Švietimo ir informacinių technologijų centras. Jai sukurti buvo išleista 224,24 tūkst. Eur ES lėšų. PAKIS turėjo vienoje vietoje kaupti informaciją apie programų įgyvendinimo kokybę ir teikti ją suinteresuotiems asmenims, teikti pagalbą neformaliojo vaikų ugdymo vykdytojams. Nacionaline turėjusi tapti sistema dabar nenaudojama, nes nebuvo patvirtinti visi reikiami dokumentai. Šiuo metu duomenys apie neformalųjį vaikų ugdymą kaupiami Mokinių registre, kuris iš esmės nėra tam pritaikytas.

Tinkamai derinant visas su stebėseną susijusias iniciatyvas, būtų išvengta veiklos ir produktų dubliavimo, būtų efektyviau ir ekonomiškiau naudojamos lėšos.

Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupė turėtų spręsti visus jai pagal kompetenciją priskirtus klausimus, o šios grupės darbas turėtų būti teisiškai reglamentuotas. Tai leistų užtikrinti sistemingą ir rezultatyvų jos darbą, reikalingą efektyviai ir rezultatyviai švietimo stebėsenai atlikti.

2. PAGRĮSTIEMS SPRENDIMAMS DĖL TOBULINIMO PRIIMTI TRŪKSTA ĮVAIRIŲ ŠVIETIMO SISTEMOS DUOMENŲ

2.1. Nepatvirtinti visi veiksmingai stebėsenai reikalingi kiekybiniai rodikliai, o dalis patvirtintųjų nestebimi ir neatnaujinami

Švietimo ir mokslo ministerija ar jai pavaldžios įstaigos kasmet renka ir apdoroja daug statistinių duomenų, susijusių su švietimo stebėseną, tačiau jų rinkimas prasmingas tik tada, kai jie naudojami gerinti švietimo kokybę.

Laikėmės nuostatos, kad kiekybinė švietimo stebėseną atliekama rezultatyviai, kai visi stebėsenai atlikti reikalingi rodikliai yra patvirtinti, kaupiami, analizuojami ir atnaujinami esant poreikiui.

Švietimo stebėsenai atlikti Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos apraše¹⁸ numatytos 3 švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklių grupės – valstybės (strateginiai), taktiniai ir operatyviniai (žr. 3 pav.).

¹⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 23 p.

3 pav. Švietimo ir mokslo stebėsenos rodikliai**Stebimi nuolatos****Valstybės (strateginiai)
švietimo ir mokslo
stebėsenos rodikliai**

- Glaustai atskleidžia švietimo sistemos būklės ir kaitos visumą.
- Rodiklių sąrašą tvirtina švietimo ir mokslo ministras.

**Taktiniai švietimo ir mokslo
stebėsenos rodikliai**

- Detaliau apibūdina pagrindines švietimo stebėsenos sritis ir išplėtoja valstybės (strateginius) rodiklius.
- Rodiklių sąrašą tvirtina ŠVIS tvarkytojas, suderinęs su Švietimo ir mokslo ministerija, įvertinus jiems reikalingų duomenų rinkimo, kaupimo ir apdorojimo administracinę naštą.

Stebimi nustatytą laiką (terminuotai)**Operatyviniai stebėsenos
rodikliai**

- Skirti švietimo ir mokslo strategijų, programų, projektų, strateginių ir tarpinstitucinių veiklos planų stebėsenai atlikti, kai nėra tam tinkamų valstybės (strateginių) ar taktinių švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklių.
- Rodiklių sąrašus ir aprašus tvirtina rengėjas, gavęs ŠVIS tvarkytojo pritarimą, įvertinus su rodiklių atsiradimu susijusią administracinę naštą. Jeigu tai sukuria reikalingų duomenų rinkimo, kaupimo ir apdorojimo administracinę naštą, kreipiamasi į švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupę, kad ši priimtų sprendimą.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas.

Stebėsenai atlikti 2012 m. švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinti¹⁹ 49 valstybės (strateginiai) švietimo ir mokslo stebėsenos rodikliai, tai atitinka švietimo stebėsenos sistemos modelio tobulinimo tyrimo²⁰ metu pateiktas rekomendacijas. Šie rodikliai suskirstyti grupėmis pagal tai, kurį švietimo sistemos komponentą apibūdina: švietimo kontekstą, indėlį į švietimą, švietimo procesus ir švietimo rezultatus (žr. 4 priedą). Nuo 2012 m. šie stebėsenos rodikliai atnaujinami nebuvo.

Numatyta, kad vienas iš tvirtinamų rodiklių kriterijų yra jam skaičiuoti reikalingų duomenų prieinamumas ir patikimumas²¹, tačiau 6 iš 49 valstybės (strateginių) švietimo stebėsenos rodiklių nėra stebimi, nes neišspręsti jiems skaičiuoti reikalingų duomenų rinkimo klausimai.

Norint laiku ir kryptingai priimti sprendimus dėl švietimo tobulinimo, neužtenka vien strateginių švietimo stebėsenos rodiklių, reikalingi ir taktiniai stebėsenos rodikliai, kurie leistų švietimo ir mokslo sistemos stebėseną atlikti sistemingiau ir išsamiau. Audito metu nebuvo patvirtintas nei vienas taktinių rodiklių rinkinys.

Ankstesnių valstybinių auditų metu²² (4) nustatyta, kad renkami duomenys ne visada būna informatyvūs ir patikimi arba jų nepakanka efektyviai stebėsenai. Neturint visų reikalingų ir

¹⁹ Patvirtinti 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1200.

²⁰ Galutinė ataskaita „Švietimo stebėsenos sistemos modelio tobulinimo paslaugos“, UAB „Ernst & Young Baltic“, 2011 m.

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 25.5 p.

²² Valstybinio audito ataskaitos: 2016-03-15 Nr. VA-P-50-1-2 „Ar pasiekti mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais tikslai“; 2016-02-22 Nr. VA-P-50-1-1 „Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės“; 2015-02-04 Nr. VA-P-50-3-1 „Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas“; 2013-07-29 Nr. VA-P-50-11-10 „Ar vaikų socializacijos centrų veikla rezultatyvi“.

patikimų duomenų sprendimams priimti, švietimo stebėseną neužtikrina tinkamo švietimo politikos formavimo.

Siekiant tinkamai stebėti švietimo sistemos pokyčius, reikėtų peržiūrėti valstybės (strateginius) švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklius ir juos atnaujinti, įvertinus jų stebėsenos galimybes ir paskirtį, taip pat patvirtinti taktinius stebėsenos rodiklius.

2.2. Kokybinei stebėsenai vykdyti reikalingi tyrimai ir veiklos neplanuojami ir nevykdomi tinkamai, o jų rezultatais pasinaudojama per mažai

EBPO nurodo, kad efektyviai stebėsenai atlikti nepakanka tik užtikrinti statistinių duomenų kaupimą, dar reikia sistemingai atlikti kokybinius švietimo sistemos tyrimus.

Vyriausybės 2012–2016 metų programoje buvo numatyta²³ iki 2014 m. pradžios plėtoti švietimo stebėseną, organizuojant ir atliekant standartizuotus mokinių pasiekimų vertinimus, skatinant mokyklos veiklos kokybės vertinimą, pripažinimą ir pažangą, siekiant tobulinti mokyklų veiklą ir gerinti mokinių pasiekimus.

Laikėmės nuostatos, kad kokybinė švietimo stebėseną atliekama rezultatyviai, kai planuojami su stebėseną susiję tyrimai ir veiklos, vertinami visų šalies mokinių pasiekimai, per 7 metus atliekamas visų mokyklų išorinis vertinimas, stebima švietimo sričių (ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo) kokybė, o stebėsenos rezultatai viešai prieinami ir naudojami priimant švietimo politikos formavimo sprendimus.

Švietimo ir mokslo ministro įgalioti ministerijos administracijos padaliniai ir įstaigos švietimo ir mokslo stebėsenai atlikti užsako arba atlieka reikalingus tyrimus, rengia analizes, apžvalgas, ataskaitas, atlieka arba užsako vertinimus ir prognozes, teikia ir (arba) skelbia analitinę informaciją užsakovams ir naudotojams²⁴. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje pažymima, kad tik kai kuriose švietimo srityse atliekami patikimo rezultatų matavimo tyrimai²⁵.

Svarbiausi švietimo stebėsenos kokybės tyrimai yra planuojami ir atliekami periodiškai: tai tarptautiniai tyrimai, kuriuos atlikti Lietuva įsipareigojusi sutartyse su tarptautinėmis organizacijomis (EBPO ir kt.), pvz.: TIMSS, PIRLS, ICCS, PISA, TALIS, PIAAC, ir nacionaliniai tyrimai (Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai). Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2013–2015 m. tarptautiniams ir nacionaliniams (Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai) tyrimams atlikti panaudota 1,05 mln. Eur biudžeto lėšų.

Pavienius švietimo tyrimus organizuoja ministerija ir jai pavaldžios įstaigos. Dalis tyrimų atliekama iš anksto jų neplanuojant – pagal švietimo stebėseną atliekančių institucijų poreikį ir likus lėšų. Norint efektyviai panaudoti lėšas, svarbu šį procesą tinkamai koordinuoti ir planuoti. Šiuo metu minėtų tyrimų sąrašas nederinamas ir netvirtinamas. Taip pat vykdomos ir ES lėšomis finansuojamos su švietimo stebėseną susijusios projektinės veiklos: užsakomi ir atliekami tyrimai, apžvalgos, vykdoma kita stebėsenos veikla, kuri ne visada yra koordinuojama ir planuojama iš anksto.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-03-13 nutarimu Nr. 228 (2015-03-02 nutarimo Nr. 229 redakcija) patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės, 105 priemonė.

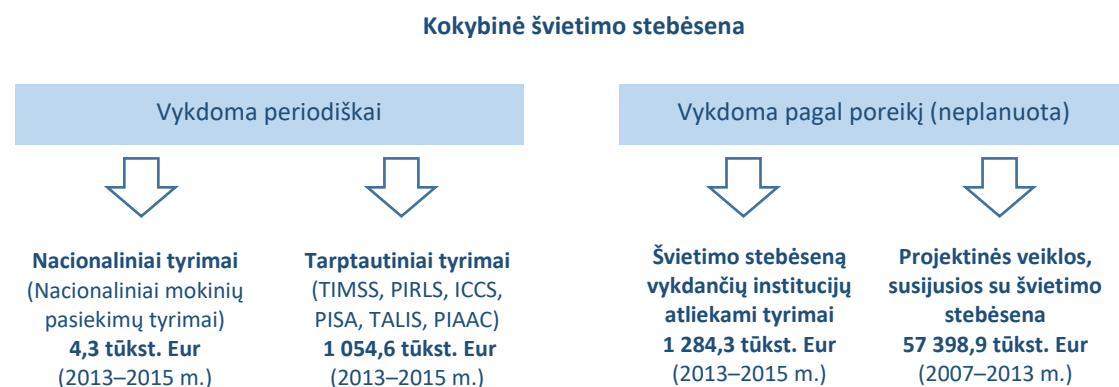
²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtintas Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, 19.3, 19.4 ir 19.5 p.

²⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745, 16.2 p.

Europos Audito Rūmai rekomendavo²⁶ valstybės narėms užtikrinti atrinktų projektų ir į veiksmų programas įtrauktų ES švietimo tikslų įgyvendinimo aiškias sąsajas, nustatyti tinkamus rezultatų rodiklius, kad būtų galima reguliariai parodyti tikrąjį projekto poveikį galutinę naudą gaunantiems dalyviams ir stebėti pažangą įgyvendinant veiksmų programų švietimo tikslus.

Stebėseną vykdančios įstaigos pateikė duomenis, kad audituojamu laikotarpiu atliko tyrimus (26), kurių kaina – 1,28 mln. Eur. Tai pat surinkome duomenis apie su švietimo stebėseną susijusių projektinių veiklų vykdymą ir tam skirtas ES lėšas. Šioms veikloms vykdyti per 2007–2013 m. ES paramos laikotarpį buvo skirta apie 57,4 mln. Eur. Ši informacija nėra tiksli ir galutinė, nes duomenys apie visus atliktus tyrimus ir projektines veiklas ir jiems panaudotas lėšas nekaupiami (žr. 4 pav.).

4 pav. Kokybinė švietimo stebėseną ir jos vykdymui skirtos lėšos

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Nustatėme, kad ne visada užtikrinamas svarbių Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų, kurių rezultatai naudojami reguliariai šalies švietimo būklės stebėsenai atlikti ir tobulinti, vykdymas. 2002–2008 m. šie tyrimai buvo atliekami sistemingai, vėliau dėl lėšų trūkumo nebebuvo atliekami ir atnaujinti tik 2012 m. Pažymėtina, kad, sustabdžius šių labai svarbių tyrimų finansavimą, ir toliau buvo finansuojami ir atliekami įvairūs švietimo stebėsenai ne tokie aktualūs tyrimai ir projektinės veiklos.

Nesant suderinto, įvertinus poreikį, tyrimų plano, neužtikrinama, kad būtų atliekami prioritetiniai tyrimai, reikalingi sprendimams dėl švietimo raidos ir kokybės gerinimo priimti.

Nevykdomų svarbių švietimo stebėsenos tyrimų pavyzdys

Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2013–2017 metų programoje numatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija turi kasmet atlikti mokinių apklausas dėl pavėžėjimo geltonaisiais autobusais kokybės. Nustatėme, kad ministerija 2014–2015 m. mokinių apklausų neatliko.

Tinkamai koordinuojant ir planuojant švietimo stebėsenos kokybinius tyrimus ir susijusias projektines veiklas, parengus ir suderinus jų vykdymo planą, kaupiant informaciją apie jų rezultatus ir juos viešinant, būtų sudarytos sąlygos sutelkti turimus išteklius ir juos efektyviai bei ekonomiškai panaudoti kryptingai aktualiausių švietimo sričių stebėsenai atlikti.

²⁶ Specialioji ataskaita Nr. 16/2016 „ES švietimo tikslai: programos suderintos, bet yra su veiklos rezultatų vertinimu susijusių trūkumų“, Europos Audito Rūmai, 2016 m.

2.2.1. Standartizuotuose mokinių pasiekimų vertinimuose dalyvauja ne visos savivaldybės ir mokyklos, duomenys nekaupiami ir viešai neprieinami, neturima išsamios informacijos sprendimams dėl ugdymo kokybės priimti

Pasaulyje daug dėmesio skiriama kokybės užtikrinimo priemonėms kurti ir tobulinti, pabrėžiamas visokeriopas švietimo kokybės gerinimas. Siekiama, kad pripažįstami ir išmatuojami visų mokinių mokymosi rezultatai būtų kuo geresni²⁷.

Bendrojo ugdymo srityje atliekamo vertinimo informacija reikalinga mokiniams, jų tėvams, mokytojams, mokykloms ir įvairioms švietimo vadybos grandims kaip vertingas informacijos šaltinis ir mokymo kokybę padedanti užtikrinti priemonė.

Mokinių pasiekimų standartizuotų vertinimų tikslas – sudaryti sąlygas mokykloms ir mokytojams savarankiškai ir objektyviai įvertinti savo mokinių mokymosi pasiekimus, rinkti grįžtamojo ryšio informaciją, reikalingą ugdymo kokybei ir vadybai gerinti.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje numatyta²⁸, kad siekiant strateginis tikslo – švietimo kokybės kultūros – reikia sukurti mokyklų atskaitomybės visuomenei ir besimokantiejiems mechanizmus, skelbti metinę pažangą, kurios pagrindas būtų ugdomųjų pasiekimai.

Mokinių pasiekimų standartizuotų vertinimų sistemai sukurti ir įdiegti²⁹ iš ES paramos lėšų 2008–2015 m. buvo skirta 3,4 mln. Eur. Buvo sukurti standartizuoti mokinių pasiekimų vertinimo įrankiai (diagnostiniai vertinimo įrankiai ir standartizuoti testai 2, 4, 6 ir 8 klasių mokiniams), nuo 2012 m. pradėtas jų bandomasis praktinis panaudojimas šalies bendrojo ugdymo mokyklose.

Sistema sukurta ir išbandyta, tačiau šiuo metu visuotinis standartizuotų testų taikymas ar naudojant kitas vertinimo priemones surinkti duomenys apie mokinių pasiekimus pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopose nacionaliniu lygmeniu nėra fiksuojami. Mokyklos ir (ar) savivaldybės kasmet savanoriškai renkasi, ar dalyvauti šiuose testuose ar ne, o rezultatai nėra viešai prieinami, todėl ne visada galima palyginti mokinių pasiekimų kiekvienoje mokykloje tendencijas ir planuoti jų gerinimo priemones.

Sprendimą dėl standartizuotų priemonių taikymo priima mokykla arba savivaldybė, todėl duomenų savininkė ir saugotoja yra savivaldybė arba mokykla. Problemų kyla tada, kai norima patikimiau įvertinti mokinių mokymosi pasiekimų pažangos tendencijas. Nesant vienos nacionalinės mokinių mokymosi pasiekimus fiksuojančios duomenų bazės, šalies mastu to padaryti neįmanoma. Be to, turima informacija ne visada panaudojama efektyviai, nes ja remiantis nenumatomos priemonės mokinių rezultatams gerinti, o duomenys prieinami ne visoms suinteresuotoms šalims.

2016 metais vertinant mokinių pasiekimus dalyvavo 52 (87 proc.) savivaldybės ir 877 mokyklos (74 proc.) (žr. 1 lentelę).

²⁷ Unesco EFA Global Monitoring Report, 2005.

²⁸ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745, 17.1 p.

²⁹ 2008–2015 m. projektas Nr. VP1-2.1-ŠMM-01-V-03-003 „Standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas“, I–II etapai.

1 lentelė. Mokinių pasiekimų standartizuoti vertinimai Lietuvoje 2012–2016 m.

Metai	Mokinių skaičius	Pareišką teikia savivaldybė		Pavienių mokyklų skaičius	Iš viso mokyklų
		savivaldybių sk.	mokyklų sk. savivaldybėse		
2012	925			6	6
2013	6495	2	35	44	79
2014	35525	23	377	144	521
2015	46664	42	642	146	788
2016	99000	52	728	149	877

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinio egzaminų centro duomenis

Kaip rodo užsienio šalių ir kai kurių Lietuvos mokyklų patirtis, mokinių pasiekimų vertinimai ir jų pagrindu priemonių rezultatams gerinti taikymas yra efektyvi ugdymo kokybės gerinimo priemonė, leidžianti ženkliai pagerinti mokinių pasiekimus.

Vertinant mokinių pasiekimus standartizuoti nacionaliniai testai taikomi daugelyje pasaulio ir Europos šalių. Pastaruoju metu svarbi kryptis yra individuali mokinio mokymosi pasiekimų pažangos stebėsena ir standartizuotų testų taikymas ne tik apibendrinamojo, bet ir formuojamojo vertinimo tikslais, kuris skatintų tolesnį mokymąsi.

Kitų šalių praktikos, teikiant individualią pagalbą mokiniui, pavyzdys

Pasaulyje žinomos tokios iniciatyvos kaip *No child left behind* JAV (Nė vieno pamiršto vaiko). Jos skirtos tam, kad kiekvienam mokiniui būtų suteiktas kokybiškas išsilavinimas, nustatomi mokymosi sunkumai ir numatomos pagalbos priemonės, kaip juos įveikti.

Lietuvoje jau yra gerosios patirties pavyzdžių: kai kuriose mokyklose standartizuotais pasiekimų vertinimo įrankiais yra įvertinami mokinių pasiekimai ir remiantis gautų rezultatų analize suplanuojamos ir įgyvendinamos tikslingos veiklos, pasiekama gerų rezultatų.

Gerosios praktikos pavyzdys

Utenos Kraštonos progimnazijoje, pasinaudojant standartinių testų rezultatais ir kryptingai gerinant 4 klasės mokinių rašymo rezultatus, šioje srityje pasiekusių aukštesnį lygį mokinių dalis padidėjo nuo 6,1 proc. (2013 m.) iki 32,6 proc. (2015 m.).

Audito metu Nacionalinis egzaminų centras informavo, kad yra parengęs dokumentų, reglamentuojančių mokinių pasiekimų standartizuotų vertinimo testų ir nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo vykdymą, projektus. Juose reglamentuojamas šių patikrinimų ir tyrimų vykdymas ir įtvirtinama nuostata, jog duomenys apie mokinių pasiekimus yra kaupiami Mokinių registre, kurį administruoja Informacinių technologijų centras. Šie dokumentai jau yra suderinti su Švietimo ir mokslo ministerija, savivaldybių, mokyklų asociacijomis, kitomis institucijomis, kurių veikla susijusi su dokumentų įgyvendinimu, tačiau iki šiol jie nėra įteisinti.

Svarbu, kad būtų nuolat vertinami mokinių pasiekimai ir pažanga kiekvienoje mokykloje. Remiantis vertinimo rezultatais numatytos priemonės mokinių rezultatams gerinti kiekvienoje savivaldybėje bei mokykloje, būtų sudarytos sąlygos užtikrinti mokymo kokybę, teikti pagalbą mokiniui ir siekti mokinių individualios pažangos.

2.2.2. Visų mokyklų išorinis vertinimas turėjo būti atliktas iki 2014 m., tačiau iki šiol neįvertinta 55 proc. mokyklų

EBPO atstovai, 2016 m. pristatydami Lietuvos ekonomikos apžvalgą, rekomendavo: siekiant užtikrinti mokymosi kokybę, reikėtų įgyvendinti išorinių vertinimų ir tyrimų programą, nešališkai identifikuojant problemiškas sritis mokyklose.

Viena efektyviausių mokymo kokybės užtikrinimo formų yra mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas. Tai moderni švietimo kokybės vadybos sistemos priemonė, kurios tikslas – skatinti mokyklas tobulėti siekiant geresnės ugdymo (-si) kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų.

Atliekant išorinį vertinimą nustatomi teigiami ir neigiami mokyklos veiklos aspektai, kuriais remdamasi mokykla ieško būdų gerinti ugdymo kokybę. Tėvai, matydami mokyklos įvertinimus, gali lengviau parinkti mokyklą savo vaikams, reikalauti gerinti ugdymo kokybę.

2007 m. patvirtintoje Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkoje numatyta³⁰, kad visose šalies mokyklose išorinis vertinimas turi būti organizuojamas ir atliekamas ne rečiau kaip kas 7 metus. Vertinimą atlieka Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.

2007–2014 m. laikotarpiu turėjo būti atliktas visų Lietuvos mokyklų vertinimas, tačiau iki 2016 m. buvo įvertintos tik 532 mokyklos (45 proc.) iš 1 171 (žr. 2 lentelę). 2016 m. planuojama atlikti 80-ies mokyklų išorinį vertinimą.

2 lentelė. Mokyklų išoriniai vertinimai Lietuvoje 2012–2015 m.

Metai	Vertinamų mokyklų sąrašo projekte įrašytų mokyklų skaičius (pagal gautas mokyklų steigėjų paraiškas)	Vertinamų mokyklų skaičius švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintame sąrašė	Kiek lėšų skirta išorės vertinimui atlikti, Eur
2015	200	47	181 177,48
2014	150	26	97 607,91
2013	153	73	228 504,90
2012	116	113	148 089,70
2011	111	111	360 234,68
2010	249	64	211 553,42
2009	134	21	67 226,51
2008	74	60	163 122,29
2007 (nuo 09 mėn.)	17	17	48 397,22
Iš viso:	1204	532	1 505 914,11

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros duomenis

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra nurodė, kad pagrindinė priežastis, kodėl vėluojama atlikti išorinį mokyklų vertinimą – numatomų vertinti mokyklų sąrašo tvirtinimo laikas. Šiuo metu Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos apraše yra nustatytas³¹ tik mokyklų steigėjų (savininkų) siūlomų vertinti mokyklų sąrašo (paraiškos) pateikimo laikas (iki einamųjų metų gegužės 20 d.). Dažnai praktikoje galutinis numatomų vertinti mokyklų sąrašas patvirtinamas tik einamųjų metų antrojoje pusėje, todėl atsižvelgiant į organizacinius reikalavimus (sudaro išorės vertintojų komandas ne vėliau kaip likus 11 savaičių iki vertinimo

³⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007-04-02 įsakymu Nr. ISAK-587 (2014-03-10 įsakymo Nr. V-189 redakcija) patvirtintas Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašas, 8.5 p.

³¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007-04-02 įsakymu Nr. ISAK-587 (2009-03-30 įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija) patvirtintas Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašas, 13.1 p.

mokykloje pradžios ir pan.) nesusipėjama proceso pradėti kitų metų pradžioje, todėl tenka atsisakyti dalies mokyklų vertinimo.

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros teigimu, iki mokslo metų pradžios patvirtinus galutinį numatomų vertinti mokyklų sąrašą, turėdama dabartinius pajėgumus agentūra per vienerius metus galėtų įvertinti apie 150 mokyklų – t. y. galima rezultatyviai įvertinti visas mokyklas per 7 metus.

Parengus ir patvirtinus ilgalaikį mokyklų vertinimų vykdymo planą, kuriame nurodytas vertinamų mokyklų skaičius ir lėšos, atsižvelgiant į Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros galimybes ir pajėgumus juos vykdyti, būtų įvertintos visos mokyklos, o Švietimo ir mokslo ministerija turėtų reikiamą informaciją, kad galėtų imtis veiksmų pažangai ir kokybei užtikrinti. Kasmetinis vertinamų mokyklų sąrašas turėtų būti sudaromas ir patvirtinamas pagal aiškiai nustatytus kriterijus – tai leistų išvengti delsimo ir šiuos vertinimus atlikti laiku.

2.2.3. Nevykdoma profesinio mokymo ir ikimokyklinio ugdymo kokybės stebėseną

Kokybės užtikrinimo sistemų diegimas profesinio mokymo srityje yra pastarųjų metų prioritetą Europos Sąjungos ir nacionaliniu lygmeniu. Ministerija, 2013 m. atlikusi švietimo raidos analizę³², profesinio mokymo kokybę įvardijo kaip vieną aktualiausių švietimo problemų.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras 2005–2015 m. vykdė kelis ES lėšomis finansuojamus projektus, kuriais siekta sukurti ir įdiegti bendrą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą³³. Jai sukurti ir įdiegti 2008–2015 m. laikotarpiu buvo skirta 2,2 mln. Eur.

Įgyvendinus projektus buvo parengta Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija ir vertinimui atlikti reikalingos priemonės (metodikos, profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai), sukurtas Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis ir atliktas bandomasis profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorės vertinimas.

Įgyvendinus minėtus projektus buvo sukurti reikalingi įrankiai, tačiau profesinio mokymo kokybės stebėseną šalies mastu vykdyti ne pradėta. Iki šiol šalyje neįteisinta 2008 m. parengta Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija ir 2015 m. parengtas Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis, nepatvirtinti profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai. Taip pat nėra parengtų tvarkų, kuriomis remiantis būtų galima atlikti profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybės išorinį vertinimą.

Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo skyrius nurodė, kad pagrindinė veikla, susijusi su stebėseną, yra profesinio mokymo strateginių nuostatų kūrimas, teisės aktų, reglamentuojančių profesinį mokymą, inicijavimas ir rengimas bei profesinio mokymo ir profesinio orientavimo politikos formavimas. Nustatyti trūkumai rodo, kad politika šioje srityje neformuojama tinkamai ir laiku, o profesinio mokymo kokybė nėra tinkamai stebima.

Periodiškai atliekamas profesinio mokymo kokybės vertinimas leistų teikėjams nuolat gerinti veiklos rezultatus: didinti profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams, efektyviau panaudoti finansinius ir kitus išteklius, padedant absolventams įsidarbinti ir tobulinant mokymo kokybę.

³² Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos. Išankstinė viešosios politikos analizė, Švietimo ir mokslo ministerija 2013 m.

³³ 2005–2008 m. projektas Nr. BPD2004-ESF-2.4.0-01-04/0043 „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“; 2011–2015 m. projektas VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-002 „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“.

Neužtikrinama kokybės stebėseną ir ikimokyklinio ugdymo srityje. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011–2013 m. programoje³⁴ buvo numatyta iki 2013 m. sukurti ir pradėti taikyti ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistemą. Ji turėjo būti naudojama ikimokyklinio ugdymo kokybei užtikrinti, tačiau sistema nebuvo sukurta. Nors ikimokyklinio ugdymo poveikis mokinių pasiekimams įrodytas, tačiau neturime duomenų apie šio ugdymo kokybę Lietuvoje. PISA 2012 m. duomenimis, Lietuvoje matematinio raštingumo rezultatai mokinių, lankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigą ilgiau nei metus, buvo 36 taškais aukštesni nei jos nelankiusių, todėl ugdymo kokybė turi būti užtikrinama kuo ankstesniame vaiko raidos etape.

Sukūrus ir įdiegus ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistemą, būtų sudarytos sąlygos gauti reikiamus duomenis, leidžiančius laiku priimti pagrįstus sprendimus, kad būtų galima patobulinti kokybę ikimokyklinio ugdymo srityje.

2.2.4. Ne visi švietimo stebėsenos tyrimų rezultatai lengvai prieinami viešai, nesudaromos tinkamos sąlygos jais pasinaudoti

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje pažymima, kad per pastarąjį dešimtmetį išpuoselėta švietimo duomenų rinkimo kultūra, tačiau dėl įgūdžių stokos ir ne itin aukštos vadybos kultūros tais duomenimis menkai naudojamosi. Tyrimų išvados mažai naudojamosi priimant praktinius sprendimus dėl formaliojo, neformaliojo švietimo, savišvietos ir švietimo įstaigų veiklos gerinimo³⁵. Iš dalies taip yra dėl to, kad visuomenė negali paprastai ir patogiai pasinaudoti tyrimų rezultatais.

Švietimo ir mokslo misterija, 2013 m. atlikusi švietimo raidos analizę³⁶, nurodė, kad tobulinant švietimo sistemos valdymą reikia daugiau dėmesio skirti suinteresuotųjų šalių (mokinių, jų tėvų, vietos bendruomenių) poreikiams tenkinti ir atsiskaityti už rezultatus visuomenei.

Šiuo metu švietimo stebėsenos institucijos interneto svetainėse skelbia savo atliekamus tyrimus ir dalį bendros informacijos, susijusios su švietimo stebėseną. Kadangi nėra aiškiai reglamentuota, kokios institucijos už kokias švietimo stebėsenos sritis yra atsakingos, vartotojai nežino, kurios įstaigos svetainėje ieškoti tyrimų rezultatų. Taigi vartotojai negali greitai ir patogiai rasti visų reikiamų tyrimų pagal norimą švietimo sritį. Pažymėtina, kad švietimo stebėseną atliekančios institucijos teigiamai vertina bendros tyrimų duomenų bazės sukūrimo idėją.

2011 metais atlikus švietimo stebėsenos sistemos modelio tobulinimo tyrimą³⁷ buvo rekomenduota švietimo valdymo informacinėje sistemoje sukurti tyrimų duomenų bazę, kuri leistų tam tikriems švietimo stebėsenos sistemos vartotojams gauti analitikų parengtas tam tikrų švietimo sričių ataskaitas. Tokia duomenų bazė nesukurta, o ministerija nerenka informacijos apie visus tyrimus ir nekaupia jos vienoje vietoje, todėl nesuteikiama galimybė pasinaudoti visais stebėsenos rezultatais.

Siekiant tinkamai informuoti visuomenę apie švietimo būklę, svarbu, kad visų už valstybės lėšas atliekamų su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatai būtų prieinami viešai ir skelbiami vienoje vietoje. Tai užkirstų kelią ir užsakomųjų tyrimų dubliavimui, o

³⁴ Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-03-01 įsakymu Nr. V-350, programos priedo 3.5 priemonė.

³⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745, 16.2 p.

³⁶ Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos. Išankstinė viešosios politikos analizė, Švietimo ir mokslo ministerija, 2013 m.

³⁷ Galutinė ataskaita „Švietimo stebėsenos sistemos modelio tobulinimo paslaugos“, UAB „Ernst & Young Baltic“, 2011 m.

suinteresuotiems vartotojams būtų suteiktos galimybės susipažinti su jos rezultatais ir jais pasinaudoti, būtų pateikiama išsami ir aktuali informacija, kuria disponuoja stebėseną vykdančios įstaigos.

5-ojo audito departamento direktorė

Rasa Gabrilavičienė

Vyriausiasis valstybinis auditorius

Arturas Balsys

Valstybinio audito ataskaitos kopijos vienas egz. pateiktas Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui.

Auditas atliktas, vykdant 2015-11-27 pavedimą Nr. P-50-4.

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Arturas Balsys (grupės vadovas)

Alvydas Aleknavičius (iki 2016-06-03)

Akvilė Žusinaitė (iki 2016-02-23)

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Švietimo stebėsena“
1 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmai / priemonės / komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Imtis priemonių dėl stebėsenoje dalyvaujančių institucijų veiksmų ir sprendimų koordinavimo ir kitų Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupei numatytų funkcijų vykdymo.	Švietimo ir mokslo ministerija	Atnaujinti koordinavimo grupės sudėtį; Atnaujinti Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašą (grupės funkcijos, nauji koordinavimosi elementai).	2017 m. IV ketv.
2.	Periodiškai suderinti ir rengti švietimo stebėsenos kokybinių tyrimų ir su švietimo stebėsena susijusių projektinių veiklų planą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengti planuojamų stebėsenos tyrimų ir susijusių projektinių veiklų sąvadą, kuris būtų kasmet atnaujinamas ir skelbiamas www.smm.lt .	2017 m. IV ketv.
3.	Vienoje vietoje skelbti visų su švietimo stebėsena susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatus.	Švietimo ir mokslo ministerija	Visų sąvade numatytų pasibaigus tyrimų ataskaitas skelbti www.smm.lt .	2017 m. IV ketv.
4.	Peržiūrėti valstybės (strateginius) švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklius ir juos atnaujinti, įvertinus jų stebėsenos galimybes ir paskirtį.	Švietimo ir mokslo ministerija	Atnaujinti Valstybės (strateginių) švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą.	2017 m. IV ketv.
5.	Užtikrinti, kad nustačius poreikį būtų patvirtinti taktiniai stebėsenos rodikliai.	Švietimo ir mokslo ministerija	Patvirtinti bent vienos iš švietimo sričių taktinius stebėsenos rodiklius.	2018 m. IV ketv.
6.	Parengti ir patvirtinti ilgalaikį mokyklų vertinimo vykdymo planą, jame numatyti vertinamų mokyklų skaičių ir lėšas.	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengti ir patvirtinti 7 metų bendrojo ugdymo mokyklų vertinimo vykdymo planą, jame numatant įvertinti visas bendrojo ugdymo mokyklas ir lėšas.	2017 m. IV ketv.
7.	Įpareigoti bendrojo ugdymo mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančias institucijas kartu su mokyklomis parengti ugdymo kokybės gerinimo planus, naudojant išorinio mokyklų veiklos kokybės vertinimo duomenis ir/arba standartizuotų mokinių	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengtas ir patvirtintas dokumentas kuriuo bendrojo ugdymo mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančios	

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / priemonės / komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	pasiekimų vertinimų ir tyrimų rezultatus. Taip pat periodiškai vertinti ir viešinti kaip įgyvendinami šie planai.		institucijos kartu su mokyklomis įpareigojamos: - parengti ugdymo kokybės gerinimo planus, naudojant atitinkamai išorinio mokyklų veiklos kokybės vertinimo duomenis ir / arba VBE, PUPP, nacionalinių mokinių pasiekimų patikrinimų (tekste – standartizuoti mokinių pasiekimų vertinimai) rezultatus; bei - periodiškai vertinti kiekvienos mokyklos plano įgyvendinimą, ir užtikrinti bendrų duomenų apie pažangą pagal planus viešinimą.	2017 m. I ketv. Nuo 2018 m. I ketv.
8.	Įteisinti ir periodiškai atlikti profesinio mokymo kokybės vertinimą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengti profesinio mokymo kokybės vertinimo tvarkos aprašą ir pradėti vertinimą.	Nuo 2018 m. IV ketv.
9.	Sukurti ir įdiegti ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistemą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Įgyvendinant Kokybės kultūros plėtros veiksmų plano, patvirtinto švietimo ir mokslo ministro 2015 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. V-1196, 1.2.4 priemonę iki 2022 metų - parengti, - išbandyti, - ir pradėti diegti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo išorės vertinimo sistemą (ES SF projektas).	2019 m. IV ketv. Iki 2021 m. IV ketv. Iki 2022 m. IV ketv.
Atstovai ryšiams, atsakingi už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Veronika Šiurkienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vyresnioji specialistė.				

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
„Švietimo stebėseną“
2 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito objektas – švietimo stebėseną.

Audito tikslas – įvertinti, ar valstybės lygmens švietimo stebėseną organizuojama ir atliekama rezultatyviai.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.

Audituotas laikotarpis – 2013–2015 metai. Analizuojant tendencijas ir pokyčius buvo naudojamos ir kitų metų duomenimis.

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	Dokumentų peržiūra: Nagrinėjome Švietimo ir mokslo ministerijos strateginius veiklos planus, metines ataskaitas, švietimo stebėseną vykdančių įstaigų veiklos dokumentus, teisės aktus, susijusius su švietimo stebėsenos organizavimu (švietimo stebėseną atliekančių įstaigų ir ministerijos padalinių nuostatus, tvarkas), ir kitus dokumentus, susijusius su švietimo stebėsenos vykdymu.	Nustatyti, ar tinkamai organizuojama švietimo stebėseną valstybės lygmeniu, ar tinkamas teisinis reglamentavimas.
2.	Pokalbiai su Švietimo ir mokslo ministerijos, Švietimo informacinių technologijų centro, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros, Nacionalinio egzaminų centro, Ugdymo plėtotės centro, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro, Utenos Kraštonos progimnazijos atstovais.	Išsiaiškinti, kaip organizuojama švietimo stebėseną valstybės lygmeniu ir kaip ji padeda gerinti švietimo valdymą, kokias problemas ir jų sprendimo būdus mato ministerijos ir švietimo stebėseną vykdančių institucijų atstovai, ir įvertinti pokyčius audituojamu laikotarpiu. Audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.
3.	Duomenų analizė: analizavome VŠĮ Mykolo Romerio universiteto taikomą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelį, UAB „Ernst & Young Baltic“ parengtą Švietimo stebėsenos sistemos modelio tobulinimo paslaugų ataskaitą, Utenos Kraštonos progimnazijos rezultatus, duomenis apie veiklos kokybės vidaus bei išorės vertinimus, Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašą, valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos rodiklius, Švietimo ir mokslo ministerijos, Ugdymo plėtotės centro pateiktą informaciją ir kitus su švietimo stebėseną susijusius dokumentus. Interneto svetainėje www.esparama.lt rinkome duomenis apie su švietimo stebėseną susijusių projektų vykdymą ir tam skirtas ES lėšas.	Nustatyti švietimo stebėsenos problemas, jas apibendrinti ir pateikti rekomendacijas dėl veiklos gerinimo.
4.	Užsienio šalių (ES, Jungtinių Amerikos Valstijų) praktikos analizė.	Nustatyti gerosios praktikos pavyzdžius.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
„Švietimo stebėseną“
3 priedas

Švietimo stebėsenos procese dalyvaujančios įstaigos ir institucijos, joms priskirtos stebėsenos funkcijos ir jų vykdymas

Stebėseną vykdanči institucija	Priskirtos stebėsenos funkcijos	Stebėsenos funkcijų vykdymas
Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos apraše įvardyti švietimo stebėsenos dalyviai ir jų funkcijos³⁸		
Švietimo ir mokslo stebėsenos koordinavimo grupė	Koordinuoti ir prižiūrėti, kaip stebėseną atlieka ir organizuoja skirtingos institucijos, svarstyti ir teikti stebėsenos rodiklių sąrašo projektą ir siūlymus dėl jo atnaujinimo, teikti išvadas ir siūlymus dėl didelės apimties ir brangių duomenų rinkimo ir tyrimų atlikimo ir kt.	Stebėsenos koordinavimo grupė buvo patvirtinta 2012 metais ir jos sudėtis atnaujinta keletą kartų, tačiau pirmasis posėdis įvyko tik 2015 m. kovo mėnesį, taigi ilgiau nei dvejus metus funkcijos iš viso nebuvo vykdomos. Taip pat ji nė karto neteikė išvadų ar siūlymų dėl didelės apimties ir brangių duomenų rinkimo ir tyrimų atlikimo, nekoordinavo ir neorganizavo stebėseną vykdančių skirtingų institucijų veiklos, nors buvo nustatyta problemų šiose srityse.
Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Tirti informacijos, rodiklių ir duomenų poreikius; sudaryti, atnaujinti, derinti ir apraše nurodytiems subjektams teikti rodiklių sąrašus ir aprašus, užsakyti arba atlikti stebėsenai reikalingus tyrimus; rengti analizes, apžvalgas, ataskaitas, atlikti arba užsakyti vertinimus ir prognozes; teikti ir (arba) skelbti analitinę informaciją užsakovams ir naudotojams. Papildomai Švietimo informacinių technologijų centrui pavesta rinkti, kaupti ir apdoroti duomenis bei koordinuoti šias veiklas, teikti duomenis, rodiklius ir informaciją užsakovams ir (arba) skelbti vartotojams, įvertinti duomenų rinkimo, kaupimo ir apdorojimo administracinę naštą.	Vykdo
Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra		Vykdo
Nacionalinis egzaminų centras		Vykdo
Švietimo informacinių technologijų centras		Vykdo
Ministerijos administraciniai padaliniai		Vykdo
Švietimo stebėsenos procese iš dalies dalyvaujančios įstaigos, kurių nuostatuose įvardytos su stebėseną susijusios funkcijos		
Ugdymo plėtotės centras	Sistemiškai vykdyti ugdymo procesų Lietuvoje stebėseną, inicijuoti edukacinių naujovių diegimą ugdymo procese ir vertinti jų tobulinimo bei diegimo	Nevykdo

³⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012-08-14 įsakymu Nr. V-1201 patvirtinto Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašo 17, 18 ir 19 p.

Stebėseną vykdanči institucija	Priskirtos stebėsenos funkcijos	Stebėsenos funkcijų vykdymas
	efektyvumą. Taip pat numatyta, kad centro misija yra koordinuoti ir vykdyti bendrojo ugdymo bei neformaliojo vaikų ir suaugusiųjų švietimo turinio procesų raidos Lietuvoje stebėseną.	Vykdo
Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras	Dalyvauti vykdant mokinių profesinio orientavimo paslaugų ir neformaliojo vaikų švietimo stebėseną nacionaliniu lygmeniu, teikti siūlymus dėl neformaliojo vaikų švietimo politikos įgyvendinimo.	Vykdo
Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras	Organizuoti ir atlikti specialiosios pedagoginės, specialiosios psichologinės ir socialinės pedagoginės pagalbos poreikio analizę, stebėseną, nustatyti specialiosios pedagoginės ir psichologinės pagalbos šalyje prioritetus.	Vykdo

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

Valstybės (strateginiai) švietimo ir mokslo stebėsenos rodikliai

1. Švietimo konteksto rodikliai (parodo išorines sąlygas ir reikmes, darančias poveikį švietimo sistemos procesams):

1.1. Švietimo aplinka:

1.1.1. gyventojų skaičiaus pokytis (vienetais);

1.1.2. niekur nedirbančių ir nesimokančių darbingo amžiaus asmenų dalis (%);

1.1.3. asmenų, kuriems per metus ambulatorinėje ar stacionarioje sveikatos priežiūros įstaigoje yra užregistruota bent viena liga ar trauma, skaičius;

1.1.4. gyventojų, kurie gyvena žemiau skurdo ribos, dalis (%);

1.1.5. asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, dalis (%);

1.1.6. savižudybių skaičius 100 000 gyventojų (vienetais);

1.1.7. gyventojų, pasinaudojusių kultūros paslaugomis, dalis (%);

1.1.8. bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui (litas);

1.1.9. pasitikinčiųjų švietimu dalis (%).

2. Indėlio į švietimą rodikliai (parodo pastangas ir (arba) išteklius, reikalingus švietimo sistemai veikti ir tikslams pasiekti):

2.1. Besimokančiųjų charakteristikos:

2.1.1. besimokančiųjų pasiskirstymas pagal lytį (%);

2.1.2. besimokančiųjų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalis (%);

2.1.3. besimokančiųjų, kurių motinos (globėjos) yra įgijusios aukštąjį išsilavinimą, dalis (%);

2.1.4. besimokančiųjų, kurie gauna finansinę ir kitokią paramą, dalis (%).

2.2. Personalo charakteristika:

2.2.1. vidutinis pedagoginio personalo amžius (metais);

2.2.2. pedagoginio personalo pasiskirstymas pagal lytį (%);

2.2.3. aukštos kvalifikacijos pedagoginio personalo dalis (%);

2.2.4. pedagoginio personalo, kuris dalyvavo tarptautinėse mainų programose per praėjusius 5 metus, dalis (%);

2.2.5. vienam pedagogo etatiniui vienetai tenkančių besimokančiųjų skaičius (vienetais);

2.2.6. pedagoginio personalo vidutinio darbo užmokesčio ir vidutinio darbo užmokesčio valstybės sektoriuje santykis (vienetais);

2.2.7. švietimo įstaigų vadovų pasiskirstymas pagal amžių (%);

2.2.8. švietimo įstaigų vadovų pasiskirstymas pagal lytį (%).

2.3. Materialieji ir finansiniai ištekliai:

2.3.1. valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui kaip BVP dalis (%);

2.3.2. vidutinės vienam besimokančiam asmeniui tekusios lėšos (tūkst. Lt);

2.3.3. fizinių ir juridinių asmenų skiriamų lėšų švietimui dalis (%);

2.3.4. švietimo įstaigų, kurių nė vienas pastato dalis nereikia kapitalinio remonto, dalis (%);

2.3.5. švietimo įstaigų, turinčių standartus atitinkančias laboratorijas ir technikos kabinetus, dalis (%).

3. Švietimo procesų rodikliai (parodo priežastiniais ryšiais susijusių švietimo sistemos pokyčių eigą):

3.1. Mokymas ir mokymasis:

3.1.1. besimokančiųjų dalis amžiaus grupėje (%);

3.1.2. integruotai besimokančiųjų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalis (%);

3.1.3. besimokančiųjų fizinius ir technologinius mokslus dalis (%);

3.1.4. mokinių / studentų motyvacijos mokytis įvertinimas;

3.1.5. mokinių / studentų ugdymo / studijų kokybės įvertinimas;

3.1.6. besimokančiųjų, kurie išvyko mokytis / studijuoti pagal tarptautines mainų programas, dalis (%);

3.1.7. atvykstančių mokytis / studijuoti pagal tarptautines mainų programas, dalis (%);

3.1.8. besimokančiųjų Lietuvoje kitų šalių piliečių skaičius (vienetais);

3.2. Ugdymo procesų organizavimas ir valdymas:

3.2.1. pedagogų kontaktinių darbo valandų dalis (%) lyginant su visu pedagogų darbo laiku;

3.2.2. pedagogų ir administracinio bei kito personalo skaičiaus santykis (%);

3.2.3. švietimo įstaigų, sistemingai taikančių kokybės valdymo sistemas, dalis (%);

3.2.4. vidutinis mokinių skaičius klasėje / grupėje (vienetais);

3.2.5. labai gerai / teigiamai įvertintų mokyklų / studijų institucijų dalis (%).

4. Švietimo rezultatų rodikliai (parodo būvį pasibaigus tam tikram švietimo proceso etapui arba švietimo sukurtą produktą):

4.1. Švietimo rezultatas:

4.1.1. mokinių, Ekonominio ir socialinio bendradarbiavimo ir vystymosi organizacijos (angl. Organisation for Economic and Social Cooperation and Development, toliau – OECD) Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (angl. Programme for International Student Assessment, toliau – PISA) tyrime pasiekusių ne žemesnį kaip 3 skaitymo pasiekimų lygį, dalis (%);

4.1.2. mokinių, OECD PISA tyrime pasiekusių ne žemesnį kaip 3 matematikos pasiekimų lygį, dalis (%);

4.1.3. mokinių, OECD PISA tyrime pasiekusių ne žemesnį kaip 3 gamtos mokslų pasiekimų lygį, dalis (%).

4.1.4. 16–74 metų amžiaus asmenų, kurie naudojami kompiuteriu ir internetu, dalis (%);

4.1.5. išsilavinimą ir / ar kvalifikaciją įgijusių asmenų dalis (%);

4.1.6. 20–24 ir 30–34 metų asmenų, įgijusių išsilavinimą, dalis (%);

4.1.7. asmenų, nutraukusių mokymąsi / studijas, dalis (%).

4.2. Švietimo pasekmės:

4.2.1. darbingo amžiaus gyventojų pasiskirstymas pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą (%);

4.2.2. absolventų, registruotų darbo biržoje (po metų nuo baigimo), dalis (%);

4.2.3. baigusiujų ir tais pačiais metais tęsiančių mokymąsi kitame švietimo lygmenyje arba įsidarbinusių mokinių / studentų dalis (%).

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas